

STORTINGET

Representantforslag 108 S

(2018–2019)

fra stortingsrepresentant Kristoffer Robin Haug

Dokument 8:108 S (2018–2019)

Representantforslag fra stortingsrepresentant Kristoffer Robin Haug om et mer bærekraftig forbruk

Til Stortinget

Bakgrunn

Dagens økonomiske system legger opp til at man hele tiden må arbeide mer, for å produsere mer, for å kaste og så kjøpe mer. Det er ikke bærekraftig, verken for mennesker eller miljø. FNs bærekraftsmål nummer 12 er å sikre bærekraftige forbruks- og produksjonsmønstre. Et av delmålene er å oppnå en bærekraftig forvaltning og effektiv bruk av naturressurser innen 2030. Det innebærer at man ikke kan fortsette å bruke mer ressurser enn det jorden kan generere.

På verdensbasis er forbruket av materialer (biomasse, fossilt drivstoff, metaller og mineraler) 1,6 ganger større enn det som er bærekraftig. I industrialiserte land er det aller meste av dette knyttet til privat forbruk. Konsekvensen er at man har overskredet flere av naturens tålegrenser, blant annet for utslipp av klimagasser, tap av biomangfold, havforsuring og nitrogentap. I tillegg er fordelingen av ressurser globalt svært usosial: De 1,2 milliarder fattigste menneskene i verden står for 1 pst. av verdens forbruk av ressurser, mens den rikeste milliarder står for hele 72 pst. Det høye ressursforbruket gjør oss heller ikke lykkeligere: Forskning viser at det ikke er noen sammenheng mellom et høyt materielt forbruksnivå og antall lykkelige leveår.

Gitt kunnskapen om disse negative sidene ved forbruksnivået vårt, er det et stort paradoks at det materielle

forbruket stadig vokser: Siden 1970 har materialforbruket vokst med 2,3 pst. per år, noe som blir en tredobling totalt. Hvis det fortsetter som nå, vil forbruket dobles ytterligere innen 2050 – til 180 milliarder tonn per år.

Men denne utviklingen er ikke naturgitt. Skal man oppfylle FNs bærekraftsmål, trengs det et politisk skifte – globalt og nasjonalt. En må sette seg andre mål for samfunnsutviklingen enn de som råder i dag. Målet må bli økt livskvalitet innenfor naturens tålegrenser, ikke stadig høyere forbruk. I stedet for bruk-og-kast må man bruke og reparere, og tingene våre må være laget av resirkulerte eller fornybare materialer.

Tiltak for oppfyllelse av bærekraftsmål nummer 12

Regjeringen slo fast i 2016 i Nasjonal gjennomgang av bærekraftsmålene til FNs høynivåforum at bærekraftsmål nummer 12 innebærer mer effektiv og mindre bortkastet bruk av ressurser langs produksjons- og forsyningskjeder.

Å fremme en mer effektiv ressursbruk er nødvendig, men ikke tilstrekkelig. Frem til nå har økt ressurseffektivitet som følge av teknologiforbedring faktisk fungert som en drivkraft for økt miljøavtrykk, ifølge det internasjonale ressurspanelet under FNs miljøprogram. Økonomiske gevinster som følge av reduserte material- og forurensningskostnader gir lavere priser eller reinvesteres i utvidet produksjon, noe som har gitt økt forbruk.

Det er derfor avgjørende å redusere uttaket av ikke-fornybare materialer. Dette kan oppnås gjennom et skifte fra lineære til sirkulære materialstrømmer. I stedet for å produsere nye, må man resirkulere de materialene som finnes i omløp. Det gjelder ikke minst metaller. EUs «Urban mine platform» viser at Norge er det landet i Europa som kaster mest elektrisk og elektronisk avfall per person. I tillegg finnes det metaller i infrastrukt

turen, spesielt i byene, som ikke lenger er i bruk. Svensk forskning viser at 20 pst. av kabelnettet under bakken, som inneholder mange tonn kobber verdt milliarder av kroner, ligger ubrukt. Å gjenvinne kobber og andre mineraler fra byene vil redusere behovet for ny utvinning og dermed legge mindre press på sårbar natur som for eksempel Repparfjorden.

Videre må forbruket vris mot mindre miljøbelastende varer og tjenester ved at det blir enkelt for forbrukerne å velge miljøvennlig og ressursbesparende. Det bør for eksempel lønne seg å reparere ting fremfor å kjøpe nytt, og det bør lønne seg å kjøpe produkter med lang levetid.

For å oppnå dette bør avgiftene på varer og tjenester med lav miljøbelastning reduseres. For eksempel bør reparasjon og deling fritas for merverdiavgift. På sikt bør også avgiftene på alle varer og tjenester være differensiert etter miljøavtrykk i et livsløpsperspektiv.

En systematisk tilnærming

Å redusere materialforbruket til et bærekraftig nivå er et stort prosjekt. Først og fremst må dette målet bli styrende for politiske prioriteringer og valg. FNs ressurspanel anbefaler derfor å sette overordnede mål for et bærekraftig forbruk på nasjonalt nivå, med indikatorer som gjør det mulig å måle progresjon og vurdere virkemiddelbruk fortløpende. Målene bør være basert på en fotavtrykktilnærming som fanger opp ressursforbruk på tvers av landegrensene.

Når det gjelder innenlands materialforbruk, er Norge rangert som nummer 32 av 34 land i OECD. Landets materielle fotavtrykk var i 2008 på 186 millioner tonn totalt, eller 39,3 tonn per person. Et bærekraftig nivå er, ifølge studier fra Sustainable Europe Research Institute, nesten fem ganger lavere: rundt 8 millioner tonn per person. Gitt forventet befolkningsvekst vil det si 47 millioner tonn totalt for hele befolkningen.

Dette bør være de langsiktige målene for en ressurspolitikk som kan oppfylle FNs bærekraftsmål. Målene for materielt fotavtrykk bør inngå som en del av en større plan med ulike kvantitative mål og indikatorer, også på sektornivå. Eksempler på delmål er at Norge skal ha lavest innenlands materielt forbruk og høyest ressurseffektivitet i OECD innen 2030. Planen bør inneholde et program med nødvendige tiltak for å nå målene. Fremdrift bør evalueres og tiltak bør revideres jevnlig for å sikre måloppnåelse.

Ressurseeffektivitet som framtidsstrategi for Norge

Å utnytte ressursene mer effektivt er en avgjørende komponent i det grønne skiftet. Man må frikoble velferd og ressursforbruket. Gjennom hurtig teknologisk innovasjon, investeringer i bærekraftig infrastruktur og økt ressurseffektivitet kan samfunnet levere mer velferd

for mindre ressursforbruk med mindre forurensning og mindre avfall.

Man må stoppe den negative påvirkningen dagens ressursforbruk har på velferden. Luftforurensning, forurensning av økosystemene, tap av biologisk mangfold og klimaendringer er alle miljøproblemer som går direkte ut over livskvaliteten.

Man må forbruke smartere. Forbrukere må få mulighet til å dekke sine behov gjennom leie, produktservicesystemer (PSS) og bytte- og deleordninger snarere enn gjennom kjøp. En slik omlegging kan skape større livsglede og mindre press og stress i hverdagen, samtidig som den bidrar til redusert forbruk og lavere miljøbelastning.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

for s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen utarbeide en plan for hvordan Norge kan bli best på ressurseffektivitet i OECD innen 2030, med overordnet mål om å redusere det materielle fotavtrykket til 8 tonn per person i 2050, samtidig som man opprettholder og øker livskvaliteten. Planen skal inneholde et tiltaksprogram som revideres hvert tredje år.
2. Stortinget ber regjeringen utrede hvordan en avgift differensiert etter ulike varer og tjenesters materielle fotavtrykk kan innrettes og implementeres.
3. Stortinget ber regjeringen i forslag til revidert statsbudsjett for 2019 innføre en ny miljøavgift på klær, sko, verktøy, sports- og turutstyr og andre forbruks-goder som har høyt miljøavtrykk, og som er egnet for deling og utleie.
4. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å erstatte dagens emballasjeavgift med en differensiert materialavgift som premierer bruk av fornybare og resirkulerte materialer.
5. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en hjemmel for en kommunal ressursavgift på uttak av mineraler.
6. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å fjerne merverdiavgiften helt på gjenbruk og reparasjon av forbrukerelektronikk, sports- og turutstyr, hvite- og brunevarer, møbler, klær og sko og på deler som trengs til reparasjonen.
7. Stortinget ber regjeringen i forslag til revidert statsbudsjett for 2019 sette av midler til kommuner for etablering av delingsordninger for verktøy, sports- og turutstyr og andre produkter som er egnet for deling.
8. Stortinget ber regjeringen innføre en rett til å reparere, og jobbe for at denne retten gjelder alle varer

som importeres til Norge, og stille krav til at produkter kan gjenvinnes.

9. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å gjeninnføre et forbud mot tilgift i markedsføring, slik at det for eksempel ikke blir mulig å tilby kunder en gratis sykkel dersom de kjøper vaskemaskin eller ny flatskjerm.
10. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å forby produkter med innebygd planlagt foreldelse, slik at det blir umulig å bevisst bygge inn mekanismer og egenskaper i produkter og varer som gjør at de får forkortet livsløp.
11. Stortinget ber regjeringen legge fram en stortingsmelding om Urban Mining, som kartlegger hvor

stort potensialet er for økt gjenvinning av metaller i Norge, og foreslå tiltak for å gjenvinne mineraler og metaller som ikke er i bruk.

12. Stortinget ber regjeringen utrede og legge frem forslag til endringer i naturressurslovgivningen for å sikre at denne ivaretar miljøhensyn og krav til en bærekraftig ressursforvaltning.
13. Stortinget ber regjeringen utrede og foreslå en ordning hvor varer og tjenester skal ha en varedeklarasjon som tallfester klimagassutslipp og ressursforbruk slik at forbrukerne blir i stand til å ta miljøvennlige valg.

28. mars 2019

Kristoffer Robin Haug

